

Ю. І. Остапенко,

аспірант кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Економічний розвиток країни потребує постійного і системного дослідження та регулювання процесів в сфері господарювання з метою реалізації національних економічних інтересів. Динаміка соціально-економічного розвитку та науково-технічного прогресу впливають на ефективність функціонування та розвиток окремих промислових підприємств, галузей, регіонів і національної економіки загалом. Необхідність регулювання цих процесів державою визначається завданнями вирішення таких соціально-економічних проблем, як: спад виробництва інфляція, безробіття, монополізм тощо.

Регулювання економіки, як в цілому, так і окремих її секторів, та ступінь участі держави в цьому процесі належать до числа стратегічних питань в будь-якому економічному процесі.

Один з пріоритетних секторів сучасної економіки чи економічних ринків, регулювання якого грає важливу роль у розвитку суспільства – ринок інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Адже сучасний розвиток інноваційних процесів відіграв провідну роль у формуванні нового типу світової економіки, де одним з ключових факторів конкурентоспроможності виступає інформація, якість телекомунікаційних мереж та доступ до них, серед яких особливе місце займають саме телекомунікаційні системи та зміст правового регулювання їх діяльності. Інтегральною частиною забезпечення суспільства інформацією та інформаційними потоками в цілому є телекомунікації.

Державне регулювання телекомунікаційної галузі в Україні відбувається на основі Конституції, базового Закону України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 року та відповідно до інших нормативно-правових актів (Законів, Концепцій, Розпоряджень, Указів, Постанов тощо). Відтак відносно базового Закону України «Про телекомунікації», то в останньому існує окрема глава (III) присвячена цій проблемі, а також суміжна глава (II) під назвою «Державне управління». Однак, слід зазначити, що детальної і чіткої схеми самого процесу управління та регулювання процесів у державі в Законі України «Про телекомунікації» та інших нормативно-правових актах в даній сфері не зафіксовано.

Зробивши детальний аналіз, по-перше, треба наголосити на відсутності окремої категорії – поняття «державне регулювання у сфері телекомунікацій»

у переліку основних понять, які містяться у статті 1 Закону України «Про телекомунікації». Дане поняття, як на думку автора, є необхідною умовою для формування цілісного спеціалізованого механізму такого регулювання в цій сфері деталізації його засобів та процесів та визначення колавідповідних повноважень виконавчих органів держави. Відтак, під поняттям « державного регулювання телекомунікаційної діяльності» автор розуміє комплекс механізмів та засобів впливу держави на суб'єктів телекомунікаційної діяльності та на умови її здійснення, а також параметри функціонування технічної інфраструктури відповідних телекомунікаційних підсистем передачі інформації, з метою забезпечення інформаційних прав громадян-споживачів, інформаційної безпеки держави і суспільства, розвитку конкурентного середовища та постійного зростання інноваційного рівня розвитку телекомунікаційних систем України.

Як уявляється, система механізмів державного регулювання телекомунікаційних відносин повинна отримати ієрархічний характер і включати в себе, по-перше, державне регулювання господарської діяльності суб'єктів, що експлуатують технічну інфраструктуру телекомунікаційного ринку відповідно до якості та умов функціонування; по-друге, телекомунікаційної діяльності та суб'єктів інформаційних відносин щодо його обігу господарської діяльності суб'єктів-постачальників інформаційного продукту.

Проаналізувавши кон'юнктуру державного регулювання телекомунікаційної діяльності, можна прийти до висновку, що остання згагалі на сьогодні відсутня в телекомунікаційному законодавстві. Вважаємо за необхідне, структурувати розділи в спеціалізованому нормативно-правовому акті присвячені державному регулюванню згідно з розподілом останнього на два основних сегмента чи сфери: по-перше, це сфера тарифного (цінового) регулювання, що охоплює економічні аспекти, які впливають безпосередньо на ринкові рішення; по-друге, це сфера нетарифного (нецінового) регулювання, що охоплює соціальні та адміністративні аспекти.

Тарифне регулювання спрямоване на створення економічних механізмів, які застосовують переважно як реакцію на зовнішні фактори, що впливають на ринкову ситуацію. Ці механізми є засобом «інтернаціоналізації» пов'язаних з ними витрат, урахуваних під час прийняття рішень із проблем виробництва і споживання. Метою тарифного регулювання є створення економічного механізму, що впливає на поведінку ринку за допомогою зміни співвідношення цін на продукцію. Тарифне регулювання реалізується через системи оподаткування і ціноутворення, через митні збори. Наприклад, воно може реалізовуватись через безпосереднє встановлення цін чи тарифів, максимальних і/або мінімальних цін.

Запропоновано, визначити «граничний тариф», а також його різновидів на рівні закону України, адже вимоги поступового зниження рівня тарифів є напрямом реалізації телекомунікаційної політики держави та засобом державного регулю-

вання, телекомунікаційних відносин, що спрямовані на стимулювання операторів вітчизняного телекомунікаційного ринку, зокрема, до запровадження інновацій, а також до спрощення доступу споживачів до телекомунікаційної системи.

В Законі України «Про телекомунікації» існує окрема глава (XI) під назвою «Регулювання тарифів і розрахунків», яка складається з трьох статей, які не містять реального механізму складання та регулювання тарифів та розрахунків у телекомунікаційній галузі. В статті 66 даної глави визначено, що тарифи на телекомунікаційні послуги встановлюються операторами провайдерами телекомунікацій самостійно, за винятком чотирьох випадків:

1. тарифи на загальнодоступні послуги;
2. тарифи на надання у користування каналів електрозв'язку операторів телекомунікацій, які займають монопольне (домінуюче) положення на ринку цих послуг;
3. розрахункові такси за послуги пропуску трафіка до телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на певному ринку послуг пропуску трафіка або операторів телекомунікацій, що займають монопольне (домінуюче) становище на ринку телекомунікацій;
4. тарифи на надання в користування кабельної каналізації електрозв'язку операторів телекомунікацій.

Тобто державна політика регулювання тарифів в телекомунікаційній сфері зведена до того, що регулювання самої тарифікації відбувається за відсутності впливу держави, що в свою чергу суперечить дійсності. Наприклад у підпункті 2 пункту 1 статті 67 Закону України «Про телекомунікації» зазначено один з базових принципів національної тарифікації: «залежність рівня тарифів залежить від рівня якості телекомунікаційних послуг», але рівень якості телекомунікаційних послуг визначає держава за допомогою свої органів, тобто побічно державні органи і є тим самим відправним пунктом у визначенні тарифної політики в цій сфері.

Окремим питання необхідно поставити відсутність у Законі «Про телекомунікації» поняття граничного тарифу, бо в державній політиці тарифікації дане поняття існує. На сьогодні існує три види граничного тарифу в телекомунікаційній сфері відповідно до рішень НКРЗІ: граничний тариф на загальнодоступні телекомунікаційні послуги (Рішення НКРЗІ від 21 червня 2012 року № 308); граничний тариф на надання в користування каналів електрозв'язку операторів телекомунікацій, які займають монопольне (домінуюче) становище на ринку цих послуг (Рішення НКРЗІ від 21 лютого 2006 року N 202); граничний тариф на універсальні послуги поштового зв'язку (04 грудня 2008 року N 1244).

Відтак необхідно наголосити на важливості закріплення поняття «граничного тарифу» та його різновидів на рівні, що найменш, на рівні закону України, адже вимоги поступового зниження рівня тарифів є напрямом реалізації телекомунікаційної політики держави та засобом державного регулювання, телеко-

мунікаційних відносин, що спрямовані на стимулювання операторів вітчизняного телекомунікаційного ринку, зокрема, до запровадження інновацій, а також до спрощення доступу споживачів до телекомунікаційної системи.

Що ж до нетарифного регулювання, то воно спрямоване на захист життя, здоров'я, майна, охорону довкілля, а також на встановлення способів організації чи ведення діяльності, правил ліцензування, місця і часу здійснення діяльності, обсягу випуску продукції чи надання послуг тощо. Найважливішим елементом нетарифного регулювання є також контрольні та наглядові функції. У сфері технічного нормування нетарифне регулювання охоплює як аспекти встановлення обов'язкових вимог до продукції та процесів, так і правила здійснення, перевірок і вживання заходів у разі факту порушення.

Відтак, до нетарифного регулювання в телекомунікаційній сфері ми можемо віднести: технічні обмеження телекомунікаційного бізнесу – обмежений ресурс (частотний ресурс, номерний ресурс); встановлення дозвільного порядку (надання ліцензій), як засіб державного регулювання; контроль за дотриманням умов (рівень якості телекомунікаційних послуг); забезпечення контролю зв'язку; надання секретності.

Відтак, державне регулювання телекомунікаційної діяльності як система комплексного організаційно-господарського впливу на ринки телекомунікаційних послуг практично відсутня в сучасному телекомунікаційному законодавстві.

К. О. Павшук,

асистент кафедри конституційного права
України Національного юридичного уні-
верситету імені Ярослава Мудрого

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРЕНДУМ ЯК ПРОЯВ УСТАНОВЧОЇ ВЛАДИ НАРОДУ

Останнім часом увага вчених та політиків прикута до питання прийняття нової Конституції України та внесення змін до чинної. Для підготовки та схвалення Концепції внесення змін до Конституції був створений спеціальний орган – Конституційна асамблея. Разом із тим, у 2012 році був прийнятий Закон України «Про всеукраїнський референдум», який встановлює принцип пріоритетності безпосереднього народовладдя з точки зору її походження, змісту, юридичної сили актів. Найвищим проявом такої переваги є схвалення нової редакції Конституції України шляхом проведення всеукраїнського референдуму і внесення змін до чинної.

Використання всенародного референдуму як способу прийняття конституції можна пояснити через призму установчої влади народу. Саме із застосування